

ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJLARI BO'LGAN BOLALAR UCHUN IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTAB INTERNATIDA "MATEMATIKA FANINING BOSHQA FANLAR BILAN BOG'LIKLIGI"

Turayeva Sevara Baxtiyarovna

105- sonli ATEBBUI maktab internati matematika fani o'qituvchisi:

Annotatsiya: *Ushbu maqolada alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab internatida "matematika fanining boshqa fanlar bilan bog'likligi haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar, ixtisoslashtirilgan, internat, matematika, kognitiv, prizma, parallelepiped, piramida*

Bugungi kunda matematika maktabda o'quv predmeti sifatida arifmetika, algebra, matematik tahlilning boshlanishi, tekislik va fazoda mo'ljal olish, geometriyasi, analitik geometriya va trigonometriya elementlarini ifodalaydi. Shu bilan birga, matematikani o'qitish bolalar tomonidan matematika va unga bog'liq o'quv fanlarini keyingi o'rganish va amaliy masalalarni yechish uchun zarur bo'lgan matematik bilim, ko'nikma va malakalar tizimini o'zlashtirishga, mantiqiy tafakkur, fazoviy tasavvurni, og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan. matematik nutq, hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirish, algebraik o'zgartirishlar, tenglama va tengsizliklarni yechish, instrumental va grafik ko'nikmalarni talab etadi.

Shunday qilib, matematikani fan sifatida o'rganish, hatto dastlabki bosqichlarda ham, boladan turli harakatlarni o'zlashtirishni talab qiladi. Shu bilan birga, so'nggi o'n yillikda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktab internatlari dasturlarini, xususan, matematika fanini o'zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelayotgan o'qituvchilar soni sezilarli darajada oshdi, bu psixologlar va o'qituvchilarning, shuningdek, tibbiy va sotsiologik tadqiqotlarning maxsus tadqiqotlaridan dalolat beradi.

O'qituvchilarning bilim olish sifatini oshirishga xizmat qiluvchi omillardan biri o'qituvchilarning zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirib, keyinchalik ta'lim jarayoniga joriy etishidir.

Matematika darslarida ishni shunday tashkil qilish kerakki, o'qituvchilar shunchaki bilimga ega bo'libgina qolmay, balki o'z atrofidagi dunyoni "kashf eta oladilar", tadqiqotchi, yaratuvchi sifatida harakat qiladilar, mulohaza yurita oladilar, bahslashadilar, gipotezalarni ilgari sura oladilar. Nogiron bolalarga matematikani o'qitishda tizimli-faollik yondashuvini qo'llash xususiyatlari o'rganish qobiliyatini rivojlantirish, kognitiv faollik va mustaqillik, mas'uliyat, intellektual va mantiqiy qobiliyatlarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ekologik muvozanatning buzilishi, ayollarning ishda va oilada jismoniy va hissiy ortiqcha yuklanishi, ichkilikbozlik va giyohvandlikning kuchayishi, oilaviy tarbiya madaniyatining pastligi va bolalarning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi tufayli har yili anormal rivojlanishi bo'lgan bolalar soni ortib bormoqda

ALOHIDA TA'LIM EHTIYOJLARI BO'LGAN BOLALAR - nogiron bolalar yoki 0 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan, belgilangan tartibda nogiron deb tan olinmagan, lekin jismoniy va (yoki) aqliy rivojlanishida vaqtincha yoki doimiy og'ishlarga ega bo'lgan va maxsus o'qitish va ta'lim sharoitlarini yaratishni talab qiladigan boshqa bolalar.

Kognitiv faollikni rivojlantirish zamonaviy o'qituvchining eng muhim vazifalaridan biridir. Bu masala nogiron bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchilar uchun alohida rol o'ynaydi, bunda o'qituvchi nafaqat muhim va foydali ma'lumotlarni o'quvchilarga etkazishi, balki uni diqqatni jalb qiladigan, o'ylantiradigan va foydalanishi mumkin bo'lgan tarzda taqdim etishi kerak. o'rganishda nuqsoni bo'lgan bola.

Zamonaviy maktabda o'qituvchi "axborotchi" sifatida emas, balki o'quvchilarni yangi bilimlarga yo'naltiruvchi etakchi, maslahatchi sifatida ishlaydi. Ma'lumki, Konfutsiy: "Menga ayting va men unutaman, menga ko'rsating va men eslayman, men buni qilaylik va men tushunaman!"

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim tuzatish sxemalari va moslashtirilgan dasturlardan foydalanadigan maktablarda amalga oshirilishi mumkin. Bugungi kunda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim oddiy o'rta maktablarda faol joriy etilmoqda, ammo maktabda inklyuzivlik hali ham istisno va ekzotik hisoblanadi. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni tarbiyalash psixologik xavfsizlikni ta'minlash va sinfda faol bo'lishga undash, sinf o'qituvchilari, fan o'qituvchilari, psixologlar va ota-onalarning o'zaro munosabatlariga asoslanadi. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishning har bir bosqichida zarur dasturiy-texnik vositalardan, maktabning texnologik infratuzilmasidan foydalanish, to'siqsiz muhit rolini oshirish, yuqori sifatli inklyuziv ta'limni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun barcha matematika darslarining muhim tarkibiy qismi matematik xotira va "hushyorlik" ni o'rgatish vazifalari hisoblanadi. Ushbu vazifalarning aksariyati naqshlarni topishga asoslangan. Talabalarga tayyor naqshlarni ham, ularni o'zlari tuzish imkoniyatini ham taklif qilish mumkin. Ushbu yondashuv ishning ijodiy yo'nalishini faollashtirishga va vazifalarni bajarishga tabaqalashtirilgan komponentni kiritishga imkon beradi.

Amaliy topshiriqlar o'quvchilarning faoliyatga bo'lgan motivatsiyasini rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Uchburchak prizma, parallelepiped yoki piramidani qog'ozdan yopishtirish maktab o'quvchilariga fazoviy figura tushunchasini o'rganish imkonini beradi.

Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qulay zamin transportyor bilan ishlashdir: burchaklarni o'lchash, ma'lum darajadagi burchaklarni kesish, burchakni teng ikkiga bo'lish. O'tkazgichning interfaol modeli o'qituvchiga ushbu vositadan foydalanish algoritmini aniq ko'rsatish va o'tkir va to'g'ri burchaklarni qurish mexanizmlarini taqdim etish imkonini beradi.

Ertak darslari, sayohat darslari 5-7-sinf o'quvchilarida katta qiziqish uyg'otadi. Mashg'ulotlarning bunday shakllari nafaqat matematikaga qiziqish uyg'otadi, balki sinfda ijobiy hissiy muhitni yaratishga yordam beradi, bu ayniqsa nogiron bolalar uchun muhimdir. Mashg'ulotlarning nostandart shakllari fanga qiziqishni shakllantirish bilan birga ta'lim bilim, ko'nikma va malakalarning to'planishiga hissa qo'shishi bilan qimmatlidir.

Integratsiyalashgan darslar (matematika-kimyo, matematika-fizika, matematika-biologiya) o'quvchilarning bilish faolligini rivojlantirish uchun juda foydali. Bunday yondashuv o'qituvchiga nafaqat bilim faoliyatini faollashtirish, balki o'qitishning uzviy vazifasi bo'lgan fanlararo aloqalarni ko'rsatish imkonini beradi.

"Harakat muammolari" mavzusini o'rganishda men ko'pincha sayohat darslaridan foydalanaman. Simulyatsiya qilingan vaziyat bolalarga masofa, tezlik va vaqt tushunchalarini o'yin usulida o'rganish imkonini beradi, bu esa masalani yechishda matematik modelni tuzish uchun zarurdir.

Ixtisoslashtirilgan maktab internatida ishlash amaliyoti shuni ko'rsatadiki, matematika darsida o'qituvchi tomonidan qo'yilgan umumiy ta'limiy, tuzatish, rivojlantiruvchi va tarbiyaviy vazifalarni bajarish matematikani o'qitish va boshqa o'quv fanlari o'rtasida chambarchas bog'liqlik mavjud bo'lgandagina mumkin. Ko'p yillar maktabda matematika o'qituvchisi bo'lib ishlab, o'quvchilarning tabiatshunoslik, tarix, geografiya, mehnat, tasviriy san'at, ijtimoiy-maishiy yo'nalish darslarida olgan bilimlaridan, hattoki kichik hayotiy tajribalaridan darslarimda foydalanaman. Og'zaki hisob-kitoblar jarayonida turli mavzudagi arifmetik masalalarni yechishda sanoat, qurilish, qishloq xo'jaligining rivojlanishi haqidagi ma'lumotlardan, tarixiy ma'lumotlardan, o'lkashunoslik materialidan, tabiatshunoslik, geografiya, tarix darsliklaridagi sonli materiallardan foydalanaman. O'lkashunoslik materialiga asoslangan raqamli materiallardan foydalanish bilan bog'liq vazifalar alohida qiziqish uyg'otadi.

Matematika o'qituvchisi bo'lib ishlaganim sababli, matematikadan yaxshi o'qigan o'quvchilar boshqa fanlar bo'yicha amaliy topshiriqlarni yaxshiroq bajarishlariga amin bo'ldim. Aqli zaif maktab o'quvchilari turli o'quv fanlari bo'yicha olgan bilimlari o'rtasidagi munosabatlarni mustaqil ravishda o'rnatolmaydilar. Har qanday o'quv fanining, shu jumladan matematika fani o'qituvchisining vazifasi har qanday fan bo'yicha olingan bilim boshqa o'quv fanlari bo'yicha bilimlarni boyitishini va to'ldirishini ko'rsatishdan iborat bo'lsa, o'quvchilar alohida bilimlarni emas, balki keng qo'llanilishi mumkin bo'lgan bilimlar tizimini oladilar. ularning ijtimoiylashuvi uchun. Matematika darslarida tabiatshunoslik, geografiya, tarix, chizmachilik, chizmachilik, mehnat, jismoniy tarbiya va boshqa fanlar darslarida o'quvchilarning olgan bilimlarini jalb qilish zarur. Ushbu fanlardan olingan ma'lumotlar arifmetik masalalar va sonli ifodalarni tuzish uchun material bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Tarixiy voqealar sanalari, Vatanimiz va boshqa mamlakatlar chegaralarining uzunligi, daryolarning uzunligi, tog'larning balandligi, davlatlar egallagan hududlar, dengizlar, ko'llar, madaniy o'simliklarning hosildorligi, sut mahsuldorligi, hayvonlarning o'rtacha vazni, muayyan mahsulot uchun material sarfi, mehnat darslarida ishlab chiqarilgan mahsulotlarning o'lchamlari, ularni ishlab chiqarishga sarflangan vaqt va boshqalar. matematika darslarida arifmetik masalalar va misollar tuzish, raqamlarni taqqoslash va tahlil qilish va boshqa mashqlar uchun ajoyib materialdir.

Bir fan bo'yicha darsga kelgan o'quvchilar boshqa darslarda olgan bilimlaridan foydalanishga tayyor emasligiga ixtisoslashtirilgan maktab internatlarning har bir o'qituvchisi muammoga duch keladi. Aqli zaif o'quvchilarning bir fanni muvaffaqiyatli

o'zlashtirishi ko'pincha ularning boshqa fan bo'yicha ma'lum bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishiga bog'liq. Masalan, mehnatga orgatishda amaliy masalalarni yechish sof matematik konikmalarni talab qiladi, yozish va oqish darslarida nutqni rivojlantirish boyicha ishlash turli fanlar va lugatdagi terminologiyani bilish bilan bogliq. Shuni tushunish kerakki, bilimlarni mustahkam o'zlashtirish va ko'nikmalarni shakllantirish uchun alohida fanlarni alohida o'qitish etarli emas. Zero, biz dunyoning yagona ekanligini, u son-sanoqsiz ichki aloqalar bilan singib ketganini, shuning uchun ko'plab boshqa masalalarga tegmasdan bitta muhim masalaga to'xtalib o'tishning iloji yo'qligini tobora ravshanroq tushunamiz. Bunday hollarda taqqoslash va taqqoslash talab qilinadi va bu integratsiya uchun asosdir. Integratsiya - bu ma'lum bir sohadagi umumlashtirilgan bilimlarning bir o'quv materialida iloji boricha chuqur o'zaro kirishi, birlashishi. Integratsiyalashgan darslar davomida o'lchash va hisoblash ko'nikmalari katta muvaffaqiyat bilan rivojlanadi.

Noan'anaviy darslarni o'tkazish boshqa darslarda olingan bilimlardan samaraliroq foydalanish imkonini beradi, maktab o'quvchilarining bilim faolligini faollashtiradi va o'rganilayotgan materialga qiziqishni oshiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Zalyaletdinova F.R. Tuzatish maktabida nostandart matematika darslari / F.R. Zalyaletdinova. M.: VAKO, 2007 - 217 b.

2. Zalyaletdinova F.R. Tuzatish maktabida matematika / F. R. Zalyaletdinova. M.: VAKO, 2011 - 128 b.

3. Reshetnikova G.I. Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda nogiron bolalarga matematikani o'rgatish / ilmiy maslahatchi. L.G. Zvereva // Pedagogik tajriba: nazariyadan amaliyotga: IV Xalqaro materiallar. ilmiy - amaliy konf. (Cheboksari, 2018 yil 22 yanvar) tahririyat hay'ati: O.N. Shirokov [va boshq.] - 2018. - Cheboksari: CNS "Interactive Plus", 2018.

4. N.N. Malofeev, O.S. Nikolskaya, O.I. Kukushkina, E.L. Goncharova. Nogiron bolalar uchun maxsus federal davlat ta'lim standarti kontseptsiyasi / 2-nashr. – M.: Ta'lim, 2014 – 42 b. – (Ikkinchi avlod standartlari).M.N. Perova Tuzatish maktabida matematika o'qitish metodikasi.

5.M.P. Paraxin "Yordamchi maktabda matematika o'qitishning amaliy yo'nalishi", "Defektologiya" jurnali, 1991 yil, 5-son.

Internet manbalari:

:kgsou. ucoz. ru, festival. 1 sentyabr. ru, s.gart-info.